

Seese-Seese

CP

Tono

4

Deftere

2

PULAP

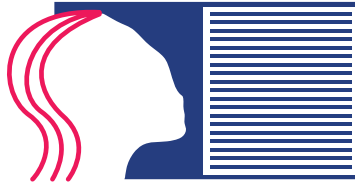
République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Pulaar

Seese-seese

Tolno ④ Deftere ②

Édition 2018
Réimpression 2020

Avis de droit d’auteur : ©2016-2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l’Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d’adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Loowdi deftere ndee

Demoowo sardinje 4

Golle ngaynaaka20

Awo36

Cafroowo debbo52

Yonta mbaylaari : Ñeeñal sonndu68

Demoowo sardinge

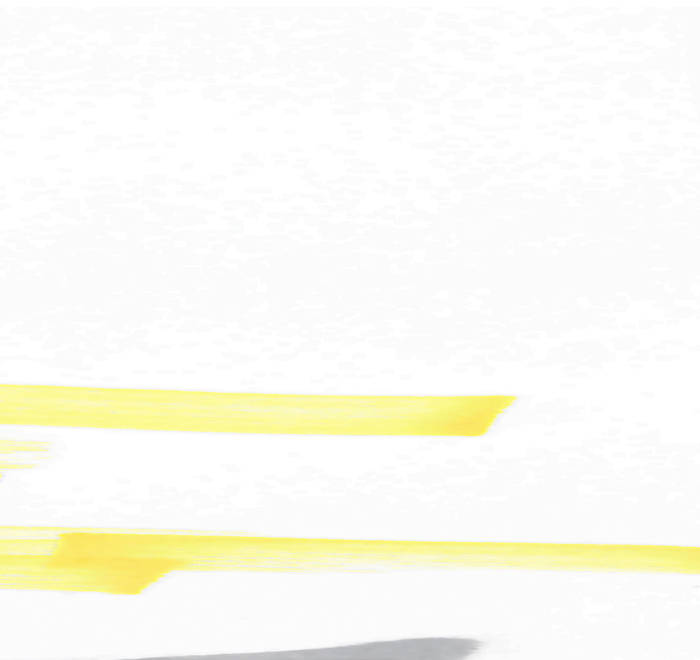
Ñiiwa meedii joodaade kañum tan,
ina yeewtida e hoore mum.

Haa juuti, miiyii remde ngesa sewosewooji
e takko weendu yarata nduu.

Weeti mum, ba nelani ngirja, yo ar walla ba
lewde ngesa baa.

Fajiri tan, ngirja ummii, fadaani nii kacitaari,
yetti laawol galle Ñiiwa.

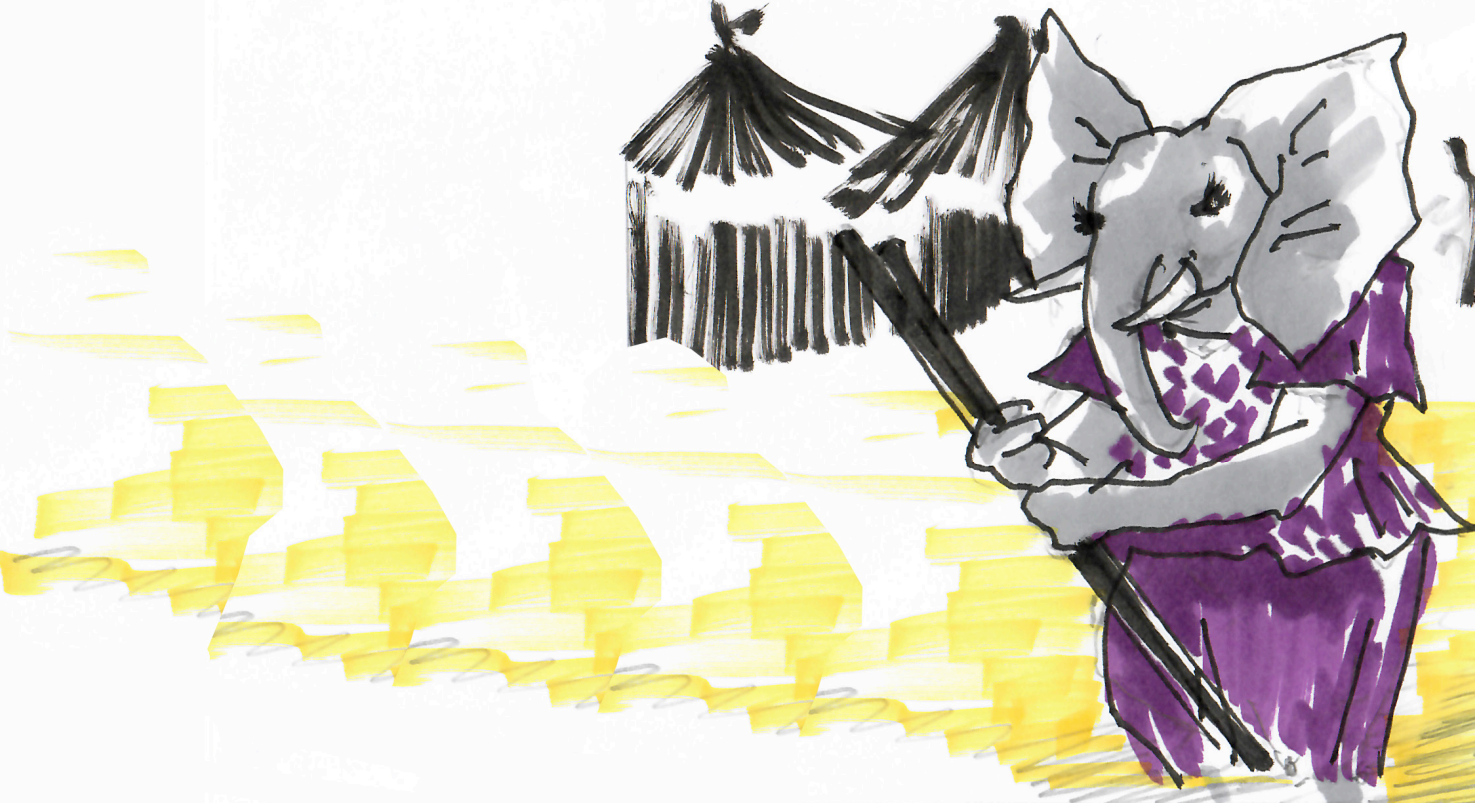
Ñiiwa nani dille tan, ummii haa tawi ko ngirja
e kabirde mum.

Ñiiwa wi'i : « Jam waali, hono besngu maa finiri, wonaa ko jam tan ? »

Ngirja jaabii : « Jam tan waali toon, ko jam fini gaay ne ? »

- Aan a arii law no feewi koy, a hacitiima walla a suwaa ?
- Mi suwaa tawo hacitaade, minen kacitaari galle ina ñawla no feewi.
So mi fadii, mi ñawlat, kono so mi arii gaay, en ñawlataa.

Ñiiwa badini kacitaari, be kacitii haa be
ngasni, be mbakkii kabirde mabbe.
Ndeen be njettiima ladde, Ñiiwa beti haa
anndi do ngesa fotata.
Be pecci golle dee, Ñiiwa lewata, ngirja
kañum daasata ledde, renndina.
Ñiiwa taarii lewre ndee, wi'i : « Dum doo
yonii ngesa sewosewo. »
Ngirja jaabii : « So mawdo fellitii remde
ngesa, hoto rem gesel.

Jooni kay, so weetii e jam, en ndawat,
ndiiden, ngasen palanuuji dii. »
Be ndawi, be ñalli diidde e asde palanuuji
haa hiiri, be kooti.
Be ngari haa hedde wuro, Ñiiwa wi'i :
« Janngo mi dawra wisde, ngaasto-daa. »
Be potndi palanuuji, be mbisi di, di
ngaastaa haa keccol ngol woddi.
Ñiiwa aawii ciiri aawdeeje keewde,
ceertude, e tuugnaade e ngoy'aaji yimbe
bee.

Ngesa fuddi, moyyi, soodoobe ina ngarda
banngееji fof, kono dum welaani ngirja.
Jamma jenngi tan, ngirja haftii, fa'i gese,
yettii, asi cordugol, naati.
Ndeen ngirja naatii, doofi karot, y'akki,
wooci haako sari, tallii takko caanngol.
Ñiiwa joodii wuro haa juuti tan, haftii,
yetti laawol gese.
Ndeen ba yettiima, tawi karot e haako ina
carii e nder palanuuji.

Ñiiwa darii haa juuti, woni e sunnaade
kolce haa hebtini holsere ngirja.

Tan ba fiyi junngo e hunuko, ba wi'i :

« 'Dum waawaa wonde ngirja. »

Ñiiwa felliti tefde kolce dee haa ba ari e
takko gallol ngol.

Ba yi'i cordugel ngirja wadi ngel, ba anndi
jooni hol gujjo mabba.

Ñiiwa ñalli gese haa hiiri, joftoyi.

Ba yottii, ba noddiri ngirja hiraande.

Ba naamnii mbele ngirja wayrii yahkinaade haa takko gese sardinje too.

Ngirja wi'i : « Mi wayraani toon no feewi, mi takkinooma doon ñanndeen. »

- A takkino doon tan, walla a hebiino naatde e nder sardinje hee ?
- Mi taartaarnu doon seeda tan, yaabii-mi galle oo, njawtu-mi.
- Miin deey, ko nji'-mi koo, ina nanndi e cordugel maa.

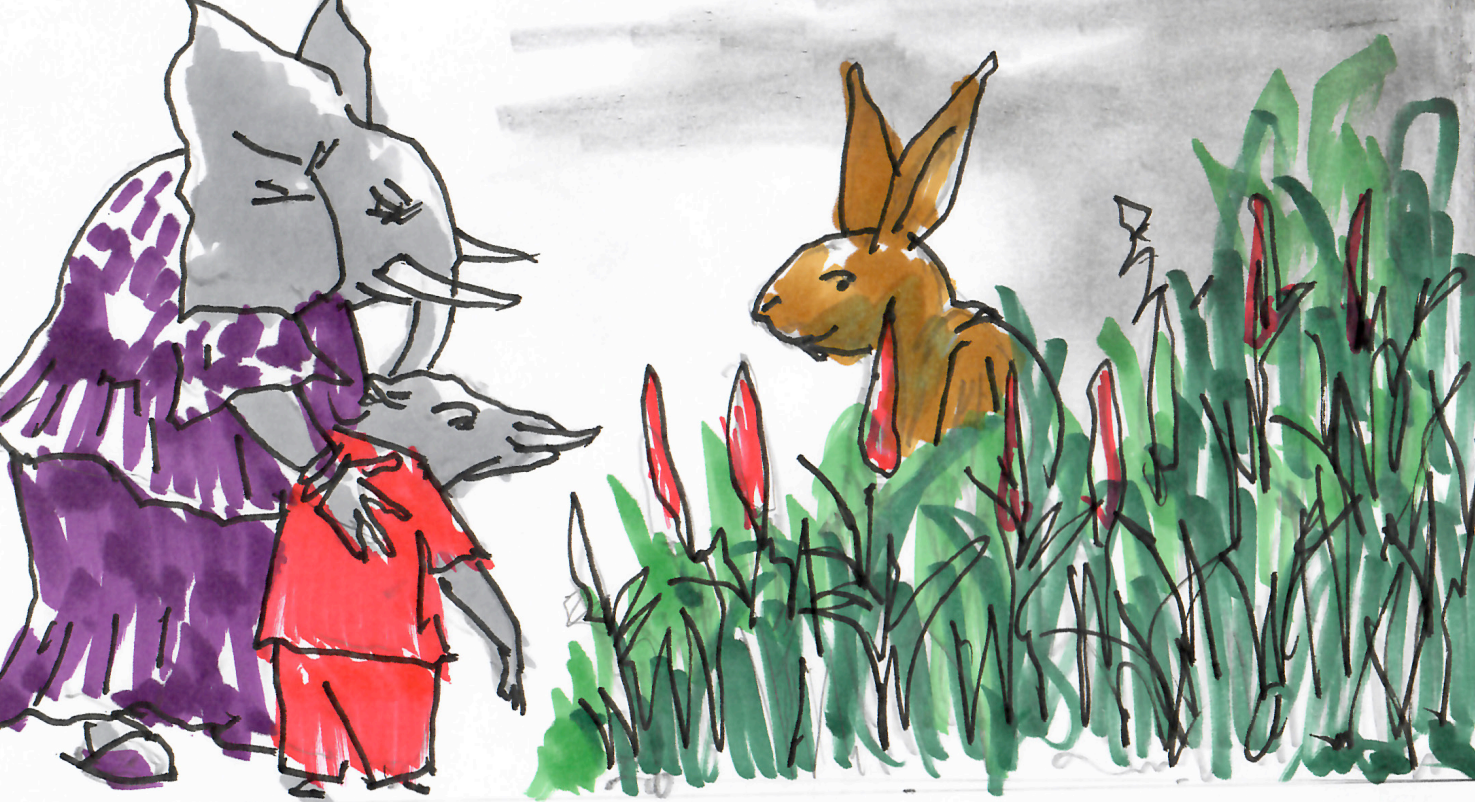
- Aan kay, aɗa anndi wonaa miin tan wadata cordugel e les gallol.
- Mi wi'aani ko aan, ko ina nanndi e baɗe maa tan. Kono jaɓɓal kolce ɗe nji'-mi ɗee e cordugel ngel, ittaani ma heen.
- So tawii ko kolce tan, wonaa miin tan jogii kolce.
- Kono noon so yimbe ndenndii huunde ina wadi no buri yoodirde.

- Mido anndi kulle fof eɗe njogii kolce kono kolce ɗee ina ceerti.
- Gooto e mon kala so yabbii e leydi, felo mum ina heɓtinee.
- So tawii ko a nattudo hoolaade mi tan, kaalanaa mi.
- Mbele so a hooliima nedɗo ne, a haalantaa ɗum goonga ? Jooni noon, mi fellitii, mi takkataa hay gooto, ko aan wadi ɗum.

Caggal duum, Ñiiwa e Ngirja mbelditi,
paamondiri e toppitaare ngesa mumen.
‘Be lelni sardiiji jontondire doosgol subaka
e kikiide, kala jontaado, oya yeeya.
‘Be ngoori noon haa juuti, Bojel ari yeewde
moyfere ngesa baa.
Ndeen Bojel arii, yi’i no ngesa baa moyfiri
nii, o noddi Ñiiwa.
« Ooy goggo Ñiiwa, so a udditii galle,
mi naatii, nanaa ko weli ! »

Ñiiwa wi'i : « Hol ko nawdi dee gede didi,
de njiidaa cirol ? »

Ñiiwa yahi udditoyi galle oo, Bojel naati e
nder ngesa.

Bojel raanani les lekki, joodii haa fooftii,
sawndii Ñiiwa, wi'i : « Goggo Ñiiwa, aan
kay ko a demoowo mawdo, aan remi baa
ngesa ? »

- Wonaa miin tan dey, ko miin e Ngirja ndemi ba, yeew too.
Haal, ko mbi'atno-daa mi so tawii a naatii e nder ngesa baa.
- Aan kam hol no mbaɗ-daa haa ngondir-daa nii e oo gorko ?
- Sadiino ɗo adan ɗoo dee,
min mbaɗtindii ko haaldude haa min paamondiri.
Min lelɗu sardiiɗi, so oo wonii e roosde,
oya wona e yeeyde.

Gila ndeen noon haa dōo,
min luurdaani so tawii on daccii.
Bojel hebbitii wi'i : « Hol miin e miin ngoni
jaggoobe saka ina dala ? »

- Aፋ anndi, ngañ-don tan ko yiide dīdo
nanondirbe e huunde.

So aፋ jogii ngodka, ngaddaa, so dum
alaa, min calminii koreeji maa.

Bojel joodii haa juuti, ronki anndude nii ko
o haalata.

Bojel wi'i : « Goggo ñiiwa, woni hakkunde men jooni ko ada riiwa mi.»

- Ada anndi, mi riiwataa ma, binngel am, mi faam tan ko njahataa.
- Addunoo mi ko yeewde moyyugol ngesa baa, e ndaarande sukaabe am nguura.

Jooni noon, tawde a wadirii nii, mi hoota haa coñal yonta.

Bojel fokkiti ina yaha haa wodɗoyi, dartii, wi'i : « Ko goggo Ñiiwa jalnii ! »

Yeew tan wonde “*hoot haa coñal yonta,*”
ngartaa, ellee ganndunoodo miijo am. »
Bojel yetti laawol faade wuro, ina yaha
haa fowru eewnii dum.

- Eey maa Bojel, fad mi naamno maa
e ngesa goggo ñiiwa baa !
- Ngesa goggo baa, ina moyyi,
ko o aawnoo fof fudii, kono naatotaako.
Kanko e Ngirja ndenndi, ebe na kippii
no dute ji’de jiiba nii.

Alaa ko ñaametee ko aawaaka e ngesa
baa, kono ko fedeendu yahata toon.
Goggo ñiiwa nani doon werti noppi,
ina hedtoo dille naatooje walla jaltooje.
Kala baawdo yo reento baan ngesa,
sabu joom'en ñojaani, daanaaki.
Remde sardinje ina moyyi, na adda
ngalu, ina wallita e cellal banndu.
Kono kadi ko dum liggeey naamniido
coftal e karallaagal ndema.

Golle ngaynaaka

Jaayndeyanke Waandu meedii wiide
ina yaha to yimbe, o naamnoyoo gede
ngaynaaka.

Kulle ladde mbi'i dum : « A yahat njotto-daa
fulbe aynaabe bee, naamno-daa. »

Waandu dawi tan, yetti kabirde mum fof
haa timmi, o fa'i wuro.

O ari e wiinnde nder ladde, o tawi doon
gorko pullo gooto, mawdo.

O yottii, o salmini haa gasni, gorko oo
jaabtii, jabbii mo.

Gorko oo naamnii dūm, hol ko woni koyde
mum doo e nder yimbe.

Waandu wi'i : « Onon, ko on yimbe,
kono enen fof ndenndi ladde.

Miin mi heew yiide tan odon ngondi e
jawdi ndariindi, odon ndewi heen jamma e
ñalawma.

Ellee ko jawdi ndii ardii, ina feewjana on,
tee ko aadee buri jogaade hakkille.

‘Duum doon, ina haawi amen no feewi,
minen kulle ladde kam.

« Jooni noon, njid-mi ko hannde kaalanaa
mi hol no ngaynaaka yahri.

Hol sabaabu nde odon ngayna na'i, baali,
be'i, pucci, bamdi, geeloodi, gertoode ?

Tee deen doon gedde fof, yoo godde,
na njogii koreeji e ladde.

E yeru, nagge e eda kam ko gootum,
mbeewa seertaani e lella.

Hol no mbad-don haa kulle ladde keewde
ngonti hannde de wuro ? »

Gorko oo wi'i dūm : « Hannde tan noon
 kaalanat-maa-mi ko woni ngaynaaka.
 Go'o, nganndaa noon, kulle guurde fof ko e
 ladde ngonnoo, hay aadee.
 Ko booyi koo, neddel boggatno biɓɓe
 ledde, na radda kulle ladde, na ñaama.
 Ina ñaamatnoo kadi ko ummii e huɗo,
 tawa ko gabbe hono paggiri.
 Deen gedde fof, nde yahi haa booyi,
 neddo miiɗii artirde dūm wuro. »

Waandu wi'i : « Hol no aadee wadi noon
haa dum arti e wuro ? »

- Hee, sehil am Waandu, doon noon kam
ko naamnal cadngal jaabaade, sabu
minen aynaabe kam, min ngar tan min
tawi doo na'i.

No aadee wadi haa nehi kulle ladde nii,
doon buraani laabde mi.

Mido waawi haalde noon, hol no min
ngondiri e jawdi ndariindi ndii.

- Eyyoo, ko duum tigi noon woni ko njid-mi haalaneede haa laaba.
- Ko adii fof, nganndaa, ngaynaaka ina wadaa ko weebe, kono weebaani.
- Ko wadi weebaani, tee jawdi ndii yahata ina duroyana hoore mum ?
- Kono so duroyanii hoore mum ne, maa reenee hoto majjude walla bonnoyde.

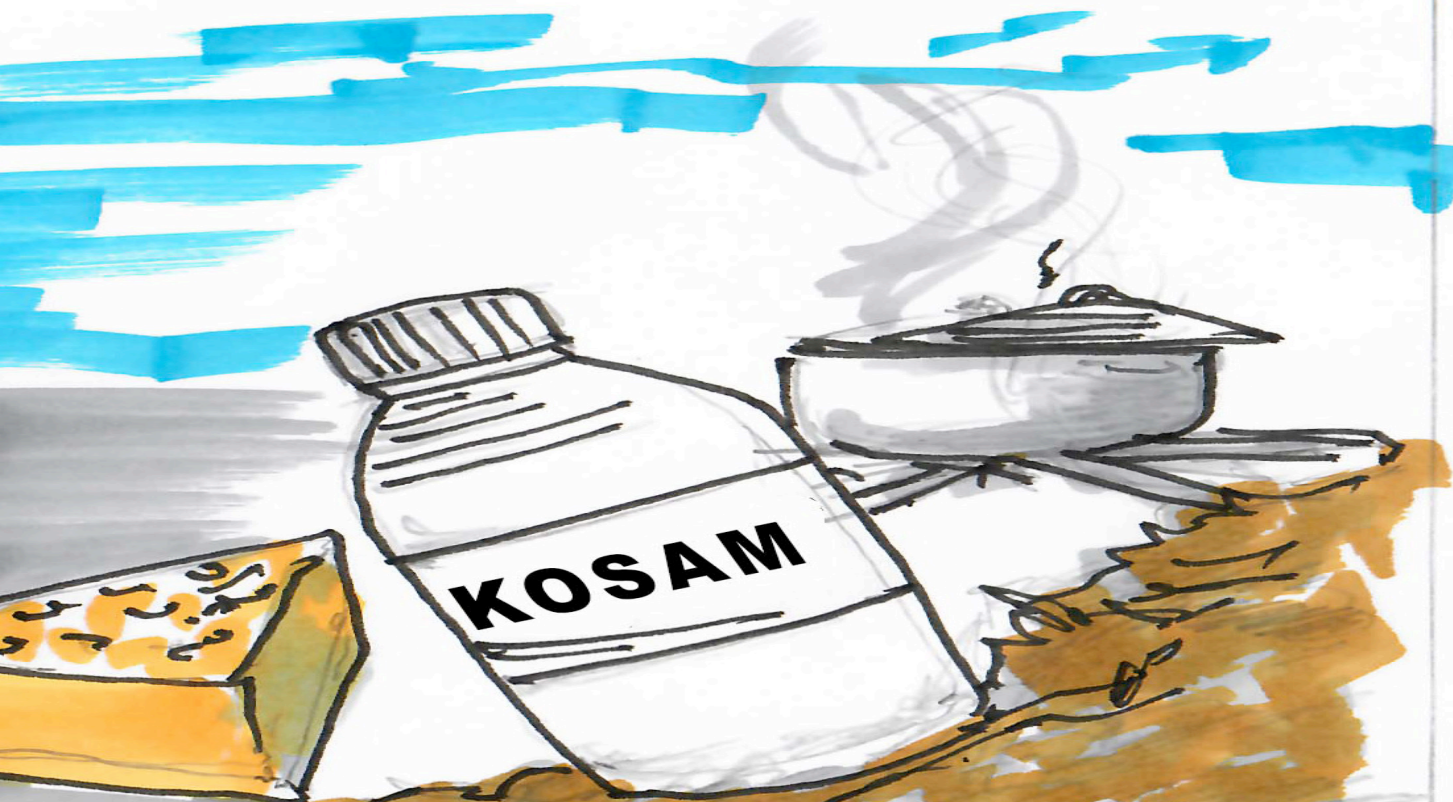

- Goonga dee, haa buri teentude noon e nagge, sabu ina yaawi ko majjata.
- Eey, ko duum wadi haa nagge na reenee jamma e ñalawma.

Kono nagge na jari dum, sabu ko huunde heewnde nafoore e yimbe.

Kañum tan woni ko wuurni biyum, wuurni biy aadee, haa timmi.

Yanti heen, kala ko jeyaa e nagge ko ko nafata, ko ko naftortee.

Yeew tan, hay jaañe nagge
ina wiinnoree, hubbiree, wadiiree gaas
kubboowo.

Jawdi wuro ngodndi ndii ne, hono baali,
be'i, fof na heewi nafoore.

Mbaalu ne, gila e kosam haa e doornde
mum, fof nafat.

Mbeewa e burde heewde weejeende,
kam ne alaa ko nafataa neddo.

Ay, en mbaawaa haaldude nafooje de
jawdi ndariindi jogii dee fof.

Kono, hay ngelooba, min keewaani
aynude dūm tan, siko ina heewi nafoore.
Waasaani ko wadi haa safalbe e
aynaabe Saharaa bee ena korsini dūm.
To amen gaa noon, Saahal oo, ngelooba
won ko bonnata seeda.
E yeru, kala dō ngelooba haayi, dōon
kam nattat fudde hudo.
Yanti heen, ina yaawi ko wallitta e
naatgol jeereende e nokku.

Waandu rutti naamnal kadi : « Mbele ngaynaaka na weebi, walla na heewi cadeele ? »

- Eey, ngaynaaka na wadani joom mum cadeele, na jogii kadi cadeele y'ellitaare. Adii sadtude heen fof ko, jawdi nguurndi, ko ko yurminii.

Joom mum waawaa woppude dum tan, tawa yaraani, walla duraani.

Joom jawdi, fof noon e na'i, so hudo njakkii, o ummoto, so ndiyam njakkii, o ummoto.

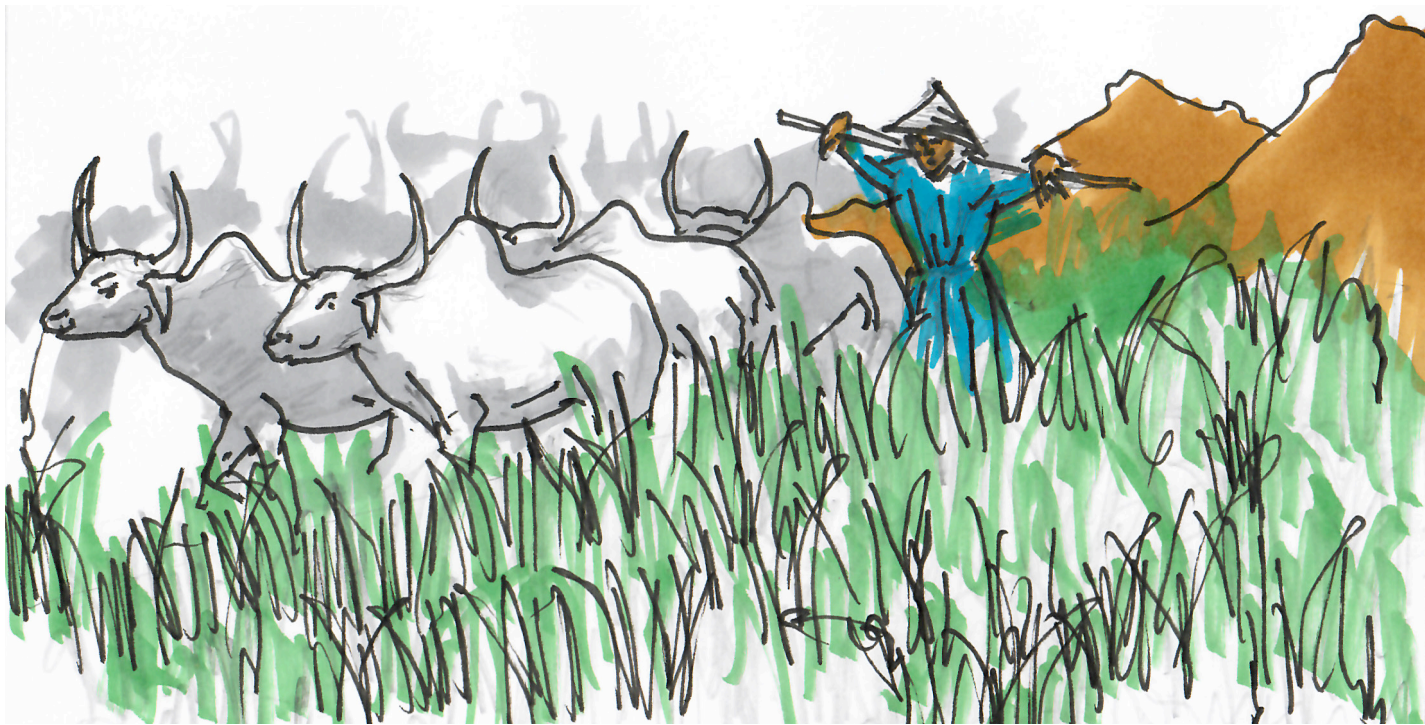

Ko duum wadi yimbe na mbi'a min
ndewi tan ko e na'i.
Kono, wonaa yidde rewde e jawdi,
tan ina eggi yaha.
Woni cadeele dee, ko joom jawdi
waawaa tan woppidde ndi e ladde.
Dum doo woni go'o, ko woni cadeele
aynaabe, hakkunde mumen e jawdi.
Aduna oo noon, woni ko e waylaade,
tee ngaynaaka ganni waylaaki tawo.

‘Duum doon ne, ko cadeele goodande
ngaynaaka kaa e hoore mum.

- Hol no cadeele dee mbaawi siforeede
haa yimbe paama dum no moyyi ?
- Eey, ko adii fof, aynaabe bee e koye
mumen, be keewaani janngude.
- Tee hannde, ko jamaanu gannde kese,
karalle, humpito e njaaweendi. »
- Kala mbo janngaani, jahdugol golle
maa e jamaanu oo sadtat no feewi.

Yanti heen kadi, yimbe na beydoo,
leydi na faadta, gaynirde na ngustoo.
So min ngalaa tan nokkuuji gaynirdi
laabtudi, minen aynaabe min lohat.
Sabu hakkunde amen e remoobe
bee wontata tan ko reeno-reeno mbo
gasataa.

De noon, ngaynaaka amen suwaa tawo
waawde deeyneede e do wootere.

- Mate mbaɗ-ɗaa cefe na'i keewde ina
mbaawi wuurneede e nokku gooto ?

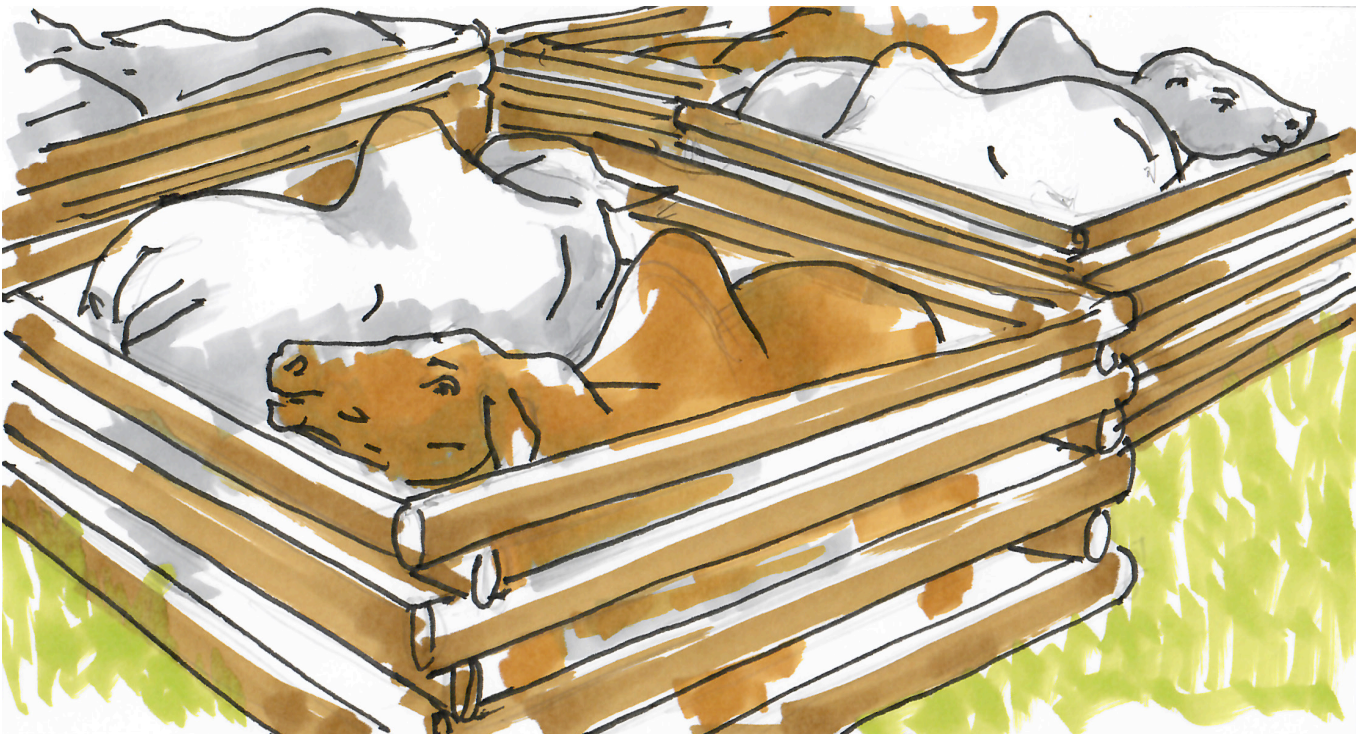

- 'Dum weebataa noon, so wonaa ndiyam e durngol kawri, nduumii do wootere. »
- Ko duum wadi mbii-maa-mi, ngaynaaka wonaa huunde weebnde.

Tee kadi, yeew, sukaabe bee poti ko janngoyde lekkol so yontii !

Hol mbo tonngata hannde bibbe mum e ngaynaaka, woppa jande ?

Waandu hebbitii, wi'i : « A haalii goonga noon, doo maa yeewee.

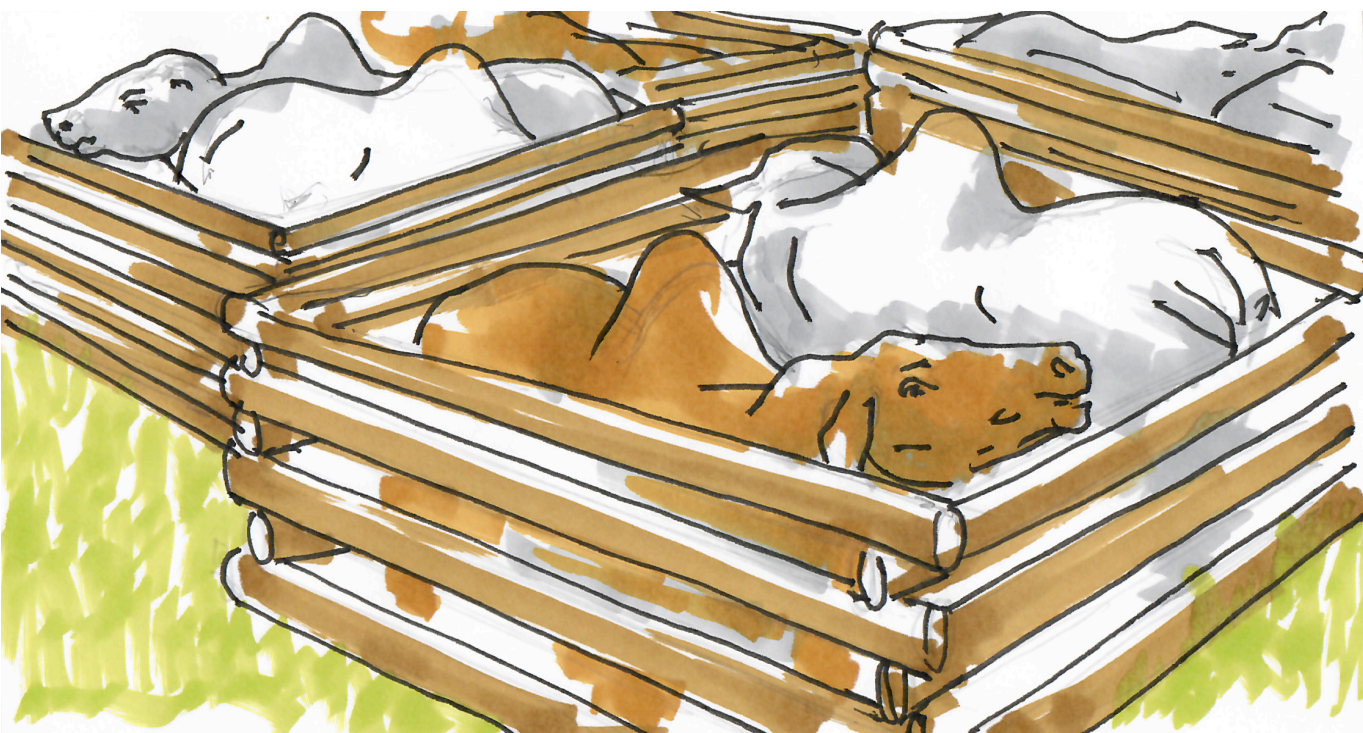
Jooni noon, gorko pullo, a jaaraama e ko kaalan-ɗaa mi koo.

Mi hebii laabeede ko heewi hankadi e gede ngaynaaka, hay so timmaani.

Fulbe mbi'i "*Haala gasataa, rowete*"; ndeen noon eden mbaawi haadde ɗoo hannde.

Ko ndobindii-mi koo, maa mi waanjitoya ɗum, mi wada ɗum e jaayndeeji.

Maa sukaabe yoo mawbe fof tin ɗum, be beydoo anndude ngaynaaka. »

Gorko oo yetti Waandu, teddini dūm,
be ngaadondiri godngol, be mbaynondiri.
Nii woni Waandu yettiti mañetoo mum e
bannda mbo fiilnoo oo fof.

Hade mum ummaade, o hedtitini gorko
gaynaako oo seeda e bannda oo.

Gorko oo nanti, o felliti wonde Waandu
wadii golle lobbe.

O du'anii Waandu, wi'i dūm : « Yo Alla wad
ma e laawol jam ! »

Awo

Sammba Ceeli ko cubballo jibinaado
e nokku bi'eteedo Hayngo, to diiwaan
Ngaaraan.

Hayngo noon, ko luggere mawnde
aweteende ndunngu, ceedu e dabbunde fof.
Kanko ko o neddo joom dokke maayo,
keewdo awirde doolinngge walla captol.
Kadi, malaado liingu mbi'eteengu seendu
haa ko dum hokki mo innde Sammba Ceeli.
O alaa keerol e maayo, omo awira laana e
lugge dee fof.

O buri heewde awde ko e sahaaji dīdī tan :
dabbunde e ceedu.

Sahaa kala, ina wadī gawirgal ngal o
burata huutoraade dabbunde ko doolinngē.
So yahii haa ceedu yontii, o heewi awirde
ko captol, walla siidooli.

Captol ina wi'ee kadi caas : ko boggol
juutngol baɗangol wannde, tufee tufdi.
Doolinngē ko boggol juutngol, kaɓɓangol
bande keewde, godɗondirde seeda hade
fiilaade.

Kaŋum wertete e maayo, habbee paali,
heen bannge waɗanee ñibal, oya haayre.
Siidooli ne ko doolinngɗe, kono ina seerti
e oya to fannu peewnugol.

Sammba na heewi kadi wallitoraade
saakitaaji dīdi ceertuɗi, hono annjanjara
e mbubbu.

Kaŋji o awirta liikon kon o waɗata tufdi
caasuuji walla siidolaaji kon.

Bacca noon, ina tuddina e luggere hakke
balɗe ina awa, dañā, artira.

Omo nannga e captol sifaaji dīdi lid̥di,
hono bad̥di bacce e di ngalaa.
So o jooftii, soodoobe e ñaagotoobe njiima
e laana makko keewka lid̥di.
‘Be ndewa e makko haa o yettoo galle,
ko yeeyetee koo ittee.
Ko heddii koo wadee pecce dīdi :
ndee sakkoree, ndeya yedee hod̥diibe.
So o gasnii hacitaade, o ruttitoo e harlude
bande walla bidi doolinngaaji.

Ko awo tan o buri anndireede, hay so omo
wadɗa heen godɗum.

Kala nde ngar-ɗaa galle makko,
ko naat-yaltu yimbe oo haawat maa.

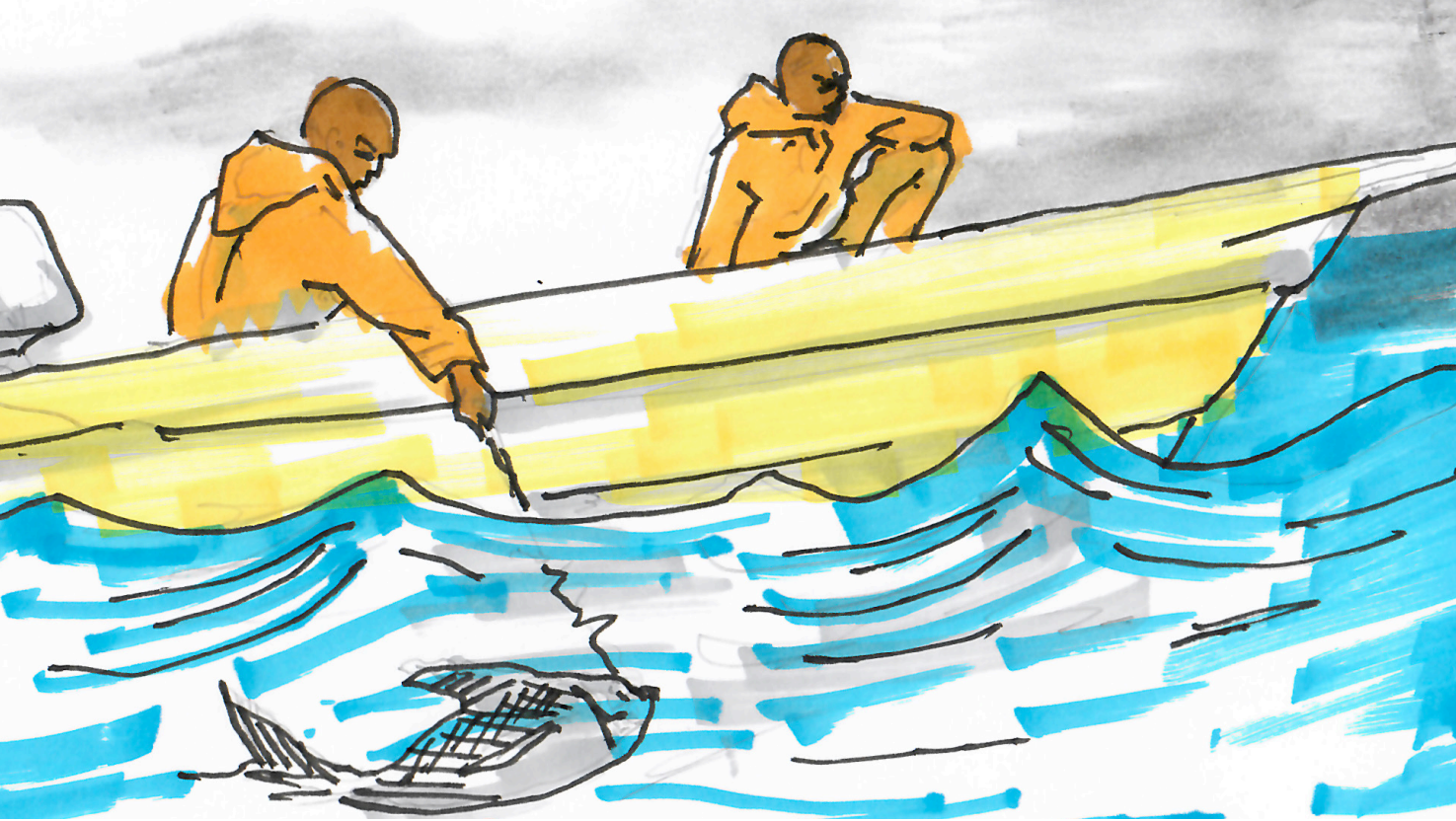
ʼBee ngari ndaartude ko taccordi, beya ko
renndinaneede saakit walla yeewtude.

Heddiibe bee, haa jooni, ngardata ko
harlaneede bande walla lagganeede.

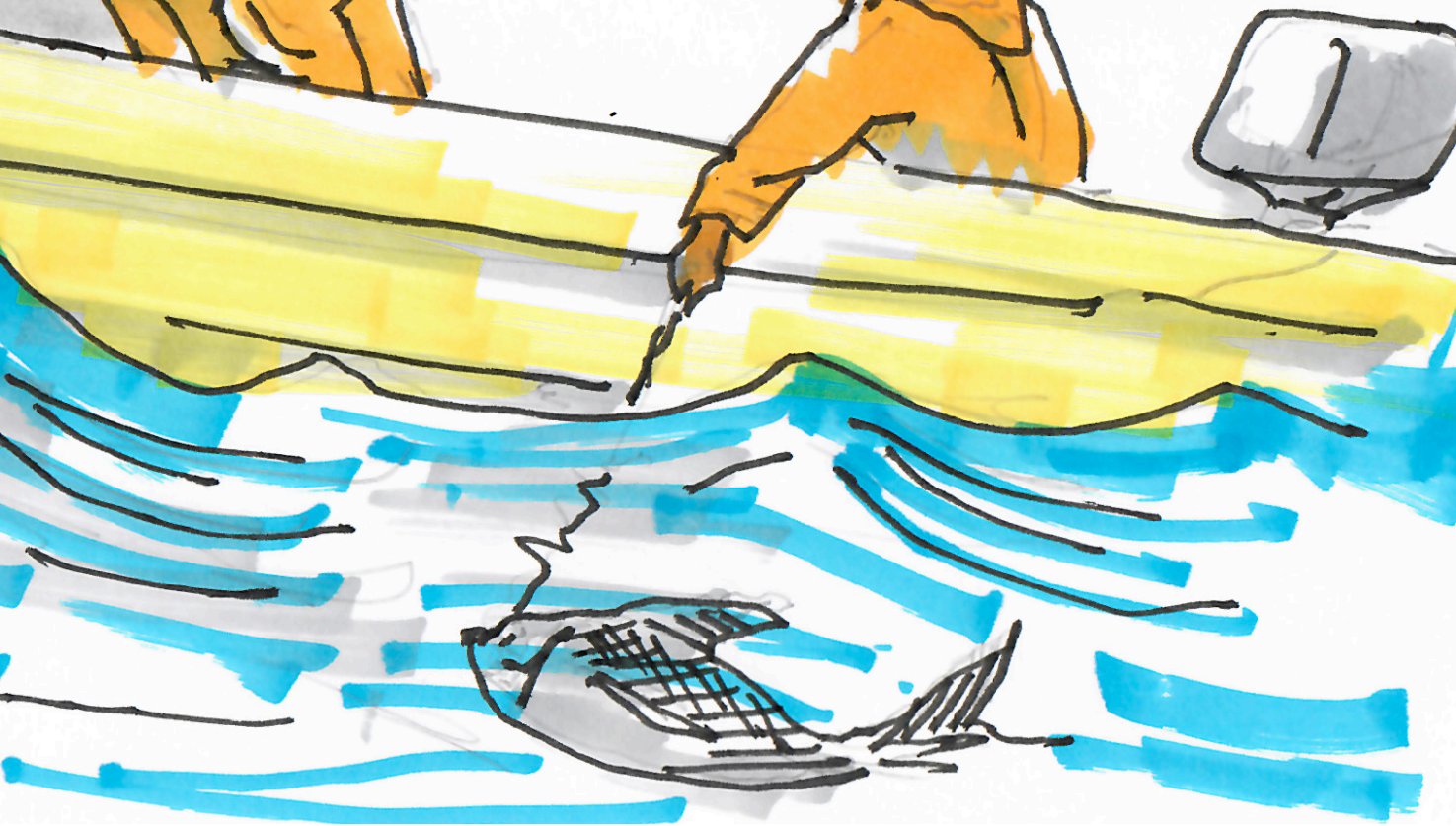
ʼBibbe e taaniraabe cawndoo yimbe,
bee ina ñaama boccoode liɗɗi hono
endi-geelee.

Ko cukum-cakum tan woni doon, mawbe e
sukaabe nana badii kaatane.
Samma heewaani ronkude cakkudi,
ɗum wadi galle oo nanndude e jeere.
Balngol liɗɗi kecci, walla bunaa liiraado e
caali, jabboto maa to wodɗi.
So a yettiima nder galle, eñe liiraade nana
mberii banngeeji fof.
Sukaabe rewbe kuccana lawyude kaake
kacitaari, walla sokkude e unde gawri
hiraande.

Galle makko heewaani waylude hono won
heen nii, lidfi buri heewde sakkoreede.
So bottaaje ndefaama, ndeftaama, yimbe
ngottiima, o yettita gawirde, o tiindoo
maayo. O rewoo doolinngaaji dii laawol
godngol ko adii omo werta kadi godfi.
Kala nde o nanngi liingu mawngu kikiide,
o humat dum haa weeta.
Ko nde o joofti awo makko kikiide ngoo,
hiraande fuddotoo saggineede.

So naange fudii, o awya laana makko,
o rewoyoo doolinngaaji makko.
So ceedu wadii, o awirta ko captol,
o sena heen tufdi.
So o senii tufdi ndii, o weddoo captol ngol
do woddi e maayo.
E awo captol, omo heewi huutoraade kadi
cengi liingu mbi'eteengu fadduru.
Nde wonnoo omo anndani ngoon awo,
omo heewi huutoraade capti didi.

Kala heen liwangol, o gakka, o fooda,
o yeenna e laana makko.
Heen sahaaji, capti dīdi liwdee, o fiila ngol
e koyngal, o fooda ngola.
Omo nannga lid̥di mawdi keewdi e captol
sabu anndude awo mumen.
Omo jola e laana, o awoya nder lugge
gonde e gure god̥dude.
Omo luloo balde, walla lebbi, e deen gure,
omo awa, omo yeeyanee.

So kootol yontii, o takkitoo maayo,
omo awa haa o yettitoo wuro.
Ñande o joofi kala, o heewi yeenude
ko keesuuji keewdi lidfi.
Ñandegoo, heen huunde yeeyoyee jeeri,
ko heddii koo yedee hoddiibe.
O ñalla fooftaade, sukaabe bee ngona
e jaartaade e wujde doolinngaaji.
Omo heewi yahde kadi beeli, o yeewoya
cenji so tawii ko siidooli.

Kala nde o werti siidooli makko, omo heewi
nanngude daneeji, cafdi, dahi.

So o rewiima, hade makko y'eentude,
o harat daneeji e dahi d'ii.

O fecca li'ddi d'ii, o wada e kees, o roondoo
faade galle makko.

Nde o yettotoo, o tawata ko rewbe
soodoobe keewii caali makko.

O salmina, o rootoo kees makko,
o fawa sara joom suudu makko.

‘Bee ina njeeytoo, beya ina njoba, heddiibe
bee too na termondiree.

‘Dum yawta, lacceeje e lidɗi cahee, mawbe
e sukaabe mbaɗɗa « Naatiree koppi ! ».

Mawbe rewbe e boomi, mbaɗa tummbuli
mumen cakkoo les caali buubki.

Seeda fof, wooda noddube ina naamnoo
ndiyam fayannde, tawa ko siiñiraabe.

So rewbe bee ndawii jeeri yeeyoyde,
be cooda maaro, nebam, kafe, suukara,...

Cukalon ngoron kon ngona e jaartaade doolinngaaji e fettude bande e pempe. Sukaabe mawbe seeda bee ngona, kañum'en, e sañde saakitaaji walla harlude bidi doolinngaaji.

Mawbe bee ciimtana sukaabe bee amooji badatnoodi haa wuro egga, hodoyaa Tulel. Heen sahaaji, Sammba addoytu booti e beeli, omo lanndinoo e yortorde caanngol. Kala nde o lanndinii jamma, ko ndaartude dahi, cuppeeje, daneeji walla cafdi.

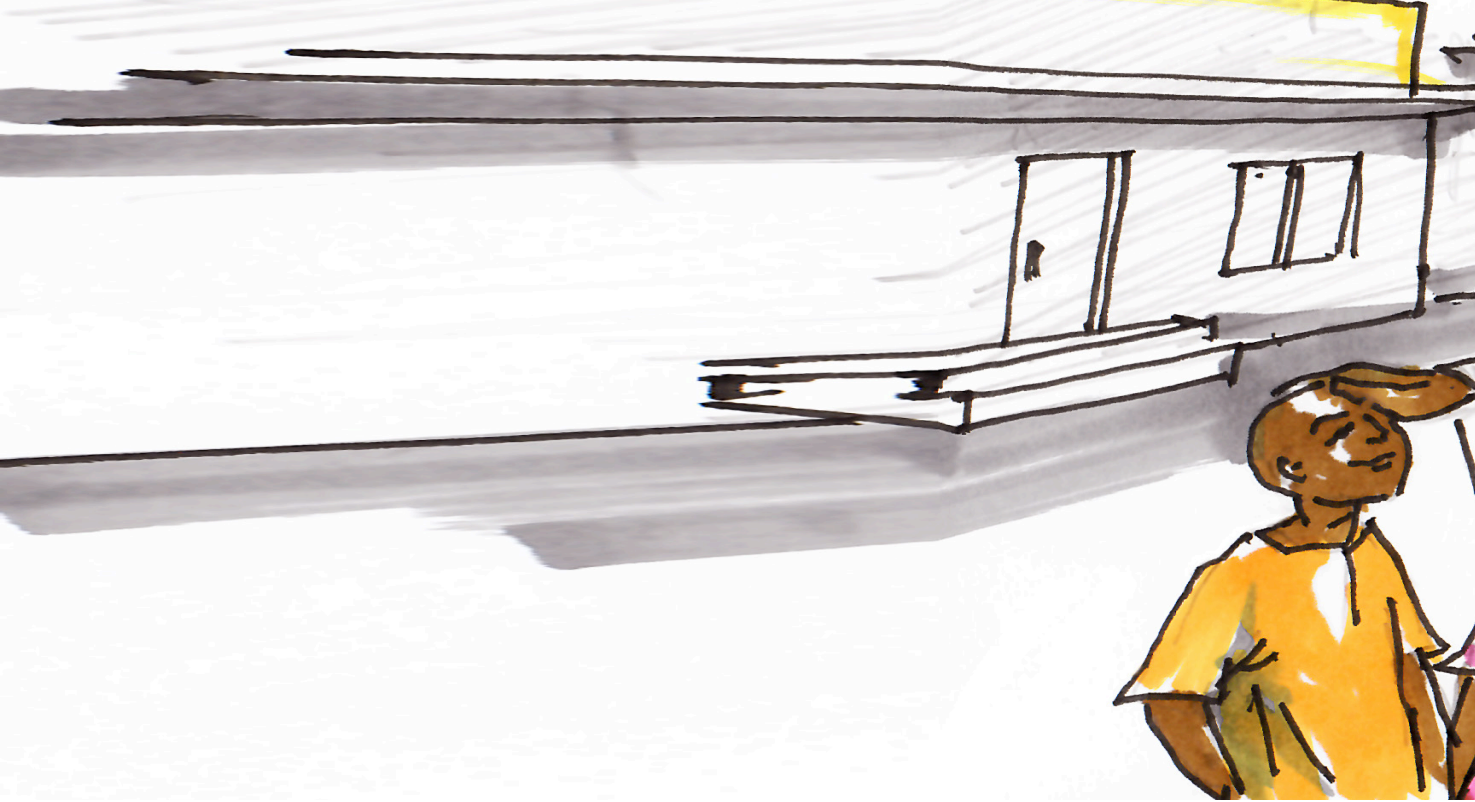
Ko buri aamtude, kala ko nanngaa, o heewi
ko humde haa weeta.

So weetii, lidfi walla kumanoongu nguu,
wadtetee ko e lidfi jaggaadi subaka.

Gila e soodoobe, haa yettii yedeteebe,
ina nganndi waktu makko joofgol.

No laana makko hebtinirtee e ndiyam nii,
ko noon gawyugol makko wa'i.

Kala nde laana makko joofi, yimbe
mbaddata ko adaa galle makko.

Ko noon o wa'i e nder jondëele, sabu ganndal makko maayo.

Kala nde o joodii e nokku, mawbe yoo sukaabe kedtoto, sabu njalniika makko.

Sammba Ceeli noon, ko neddo jiiliido wonnoo, kumpitiido ko heewi e nguurndam.

Ko duum hokkunoo mo jogaade humpito e ganndal maayo, e ngal dow.

Omo safratnoo won e rafiji, alaa noon ko haali gabbitiidi e ndiyam.

Galle makko oo wonnoo ko dudal,
sukaabe e mawbe ina kawrittunoo doon.
Samma Ceeli tinndinii yonta oo wonde
ballondiral ina foti redɗaade hakkunde
wondiibe.

O anndinii sukaabe bee wonde nedɗo ina
foti yidde hoore mum.

Etee, hay gooto fotaani welsindaade
cosaan mum, mbele reena pinal mum.

Eɗen poti teddinde aadaaji men dii,
gila men wonde « *Ndiiwi-njettaaki'en* ».

Cafroowo debbo

Kulle meediino wuurdude e nokku gooto,
keewdo ñabbuuji, be dabbiti safaruuji
be ndonki.

‘Be noddɪ batu, ngam dadɗude peeje de na
cafra deen doon cadeele.

Doombel ko janngoynoodo cellal yimbe,
kono gila joofni jande booyii no feewi.

Kulle kawri yo o halfine safrordu nduu,
sabu ko kanko tan anndani dum.

Sete kulle subaa yo njokkondir e makko
mbele omo jogtoo golle dee.

Ñalaande udditgol safrordu yonti, Doktoor
mawdo oo ardi e wallidiibe mum.

Yimbe ñaldi giiri-gaara, haa kirndol yonti,
be mbaynii, be kooti.

Joom wuro noddi batu, ngam hollitde
tawtoraabe bee sardiiji lelnaadi dii.

Doombel dottanaama waktu mo foti dawde
subaka kala, tee luutegol alaa.

Ñande kala ko dawol e kirndol, Doombel
fudfii faamde golle dee.

Wadi sahaa gooto, Ullungel ñawkinii,
waddinaa mbabba, nawaa to safrordu too.
Ullundu ari haa yettii, banti gite haa yi'i
Doombel, tan haftii, joodii.

Ndeen gasnii salminde, wi'i : « Aan kam
musidɗo ko mbaɗataa ɗoo ɗo njoodi-ɗaa ? »

Doombel wi'i : « So tawii a yawaani mi,
ko miin dee woni ɗoo. »

- Mbele so mi wi'i yo a pinngu am,
maa a jab ?

- Hol ko haɗata mi jaɓde ?
- A haalat tan, sabu a suusaa ! Ko ko wel maa, kaalataa ! Sabu ada anndi ko tagi dūm !
- So tawii ko a ñawɗo, yantin !

- So mi yantinaani noon ?
- So a yantinaani, mi hollu maa jikku am !
Ebe kaala be ndeyyaani haa Mbaroodi
yettii, naamnii : « Ko kaa haala woni ? »
Doombel wi'i : « Ko o gaddaado, o sellaani,
o salii mi safra mo. »
Ullungel jaabtii wi'i : « Gila dawaa-dawi
min mbeldaani, o safra mi jooni! »

Mbaroodi wi'i be : « Dum fotaani addude
haala hakkunde mon, yaltu, njahaa.
So a yahaani, doole njaltin maa jooni-jooni
sabu nokku oo ko denndaado !
Tawde ko nokku denndaado, etee ko
safrirde, won ko fotaani doon. »
Ullungel darii haa juuti, yeeyii banngeeji
fof, moymoyti, yaltiri seese.
Caggal duum, Mbaroodi noddi batu,
kulle fof kawriti doon, sardiiiji lelanaa.

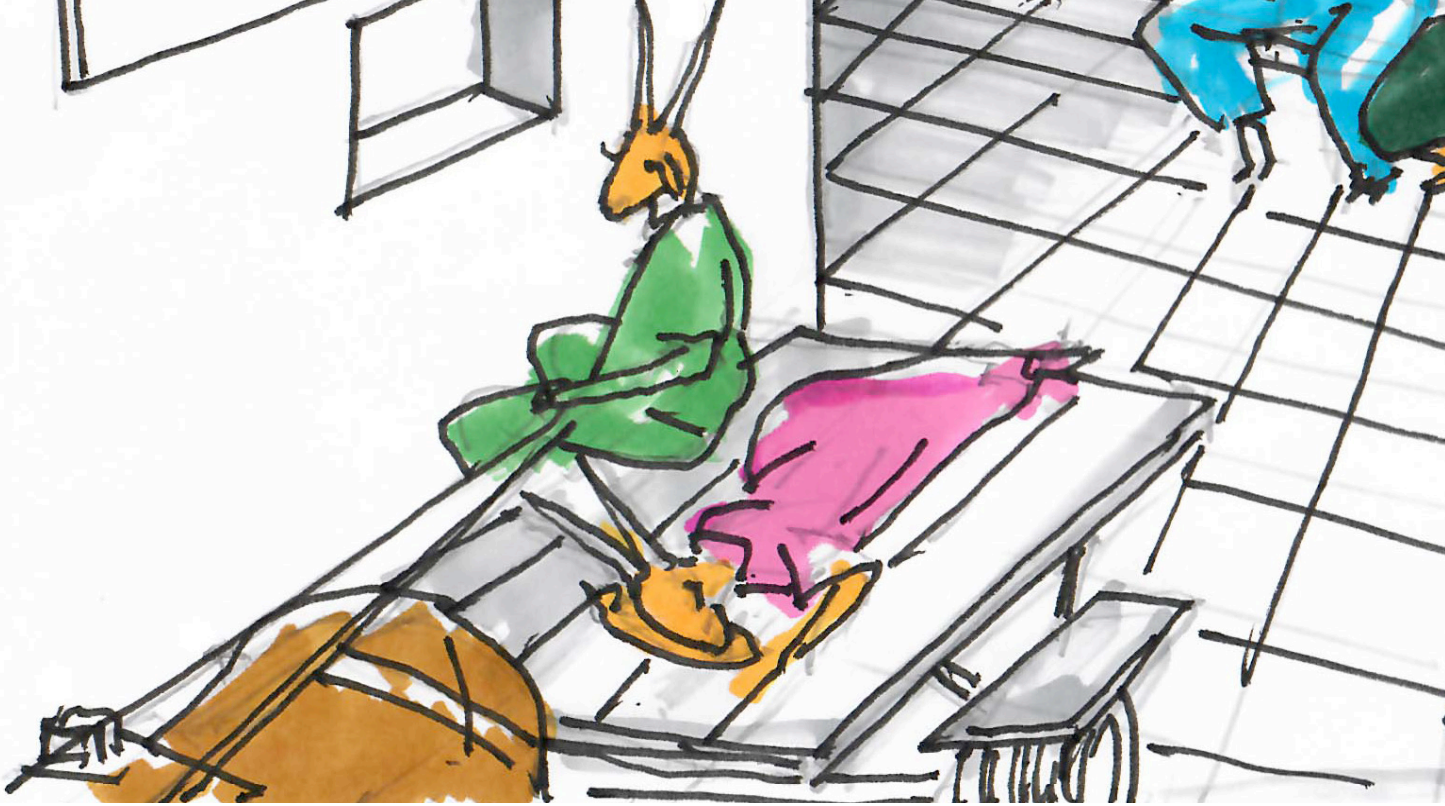
E nder jodnde ndee, 6e cubii kadi
kalfinaado goomu kisnal cellal.
Goomuujii goddi cosaa ngam wallondirde e
makko e golle dee.
Kanko kadi wonti cafroowo kalfudo
safrordu nduu e denndaangal kabirde
gonde heen.
Balde seeda pawii heen, Doombel
jokkondiri e kalfinaado goomu kisnal oo.
Kulle ladde ndee cubanii mo wallidiibe
tato : debbo gooto e worbe dido.

Gooto e worbe bee tayata, yeeyata biyeeji
naatirdi e safrordu nduu.
Gorko keddiido oo e debbo oo,
been mballondirta e cafroowo oo.
Goomu kisnal safrordu nduu feewni joodorde
keewde do safrotoobe bee njoodotoo.
Kala cooddo tikket, ara joodoo, rewa e
gardiido dum oo, fada.
Kulle mbadti doftaade deggondiral ngal,
gooto fof fada haa naatgol mum yonta.

Kulle debbe dee njogii ko gorol mumen
keeringol, njillondirtaa e keddiide dee.
Hay mawbe nayeebe bee so ngarii,
ina ndokkaa naatde, cafroo.
Cukalon tokoson kon e tigguyon kon ina
njogii ñalawma ñakku mo keerorii.
Kala kadi gardudo e ñawdo tampudo no
feewi, woppete naata, safroo.
Hankadi noon safrordu nduu ina jogii
njubbudi moyyiri no feewi sanne.

Kala garđo safraade, ko maa doftoo gori
dii walla ruttinee keeci.

Sahaa e sahaa fof, Doombel yalta, yuurnoo
no be njoodorii, kadi naatta.

Wadi sahaa gooto noon, Lella addaa e
saret sellaani, ina tampi no feewi.

Ndeen ba yettiima, bidđo oo soodi tikket,
be njoodii e baŋ, be padi.

Booyaani tan, ba woni e haayaade e
tallaade sabu mawnugol muuseeki kii.

Doombel yalti tan, hawriti heen, wi'i :
« Ngaddee mo nder, o fotaano fadde.
Mi wi'iino on kala garɗo ina tampi,
yo on njawtin ɗum nder. »
Suka gorko godɗo garnooɗo ɗoon,
wallondiri e biy lella, naatni ba nder.
Lella naati nder safrordu, yettii, joodii,
hucciti e Doombel ina wuuri hoore.
Ba ɓamti gite mabba, ba foti e yeeso
Doombel, tan ba girñitorii noon.

Dombel wi'i : « Nanngée ba hade mabba gaañaade doo, dum wanta goddum. »

Lella wi'i : « Ngoppee kam, mi hootat, mi haaytii safraade, ko mi kootoowo. »

Biddo oo wi'i : « Aan neene, ko woni, ngaraa haa doo, mbi'aa kooten !»

- Haa hooram, kooten, kooten, ummo njahen, mbele aan a nanataa, ummo kooten.
- Hol no kootirten, ada woytoroo nii muuseeki ?

- Aan kam, ngondu-ɗaa ko a yidaa nawtude mi walla ko hol ɗum ?
- Hol sabaabu eɗen kootira nii tan ?
- Miin oo, so tawii tan ko ngel dewel woni ɗoo, mi hootat. Mi haaytii safraade, mi sellii, ngel dewel, kamngel tan, tiimataa e am.
- Tawde ko noon dee, ummo kooten, hay dara mi wadɗataa heen.

Doombel ina deyyi tan noon hay dara
wi'aani, ina hedoo haala mabbe.
Wonnoobe boowal bee keppi haa ngoni e
dukde sabu be booyii nder.
Lella e biyum, ndeggondiri, njalti, njolti e
saret, kooti wuro mumen.
Doombel yalti, yaafnii yimbe bee sabu be
booyi toon no feewi.
Yimbe bee yettiti gori mumen, kala
naatdo, safroo, yalta, goddo naata.

Nde yahi haa booyi, Doombel yalti, wi'i yo
rewbe sowiibe puɗɗo naatde.

Been ngoni e wicitaaji mumen, kala naatɗo
yaltida e karnal e poɗɗe.

Bee njaltida e oordinaas mo ɓe poti
soodoyde farmasiŋ walla rajooji
baɗoyteedi.

Rewbe ɓee njokki haa naatdi, nde waɗtindiibe
arde ɓee puɗɗi naatde.

Safrordu nokku oo ina jokki golle, tunndu
nduu fof ko ɗoon safroto.

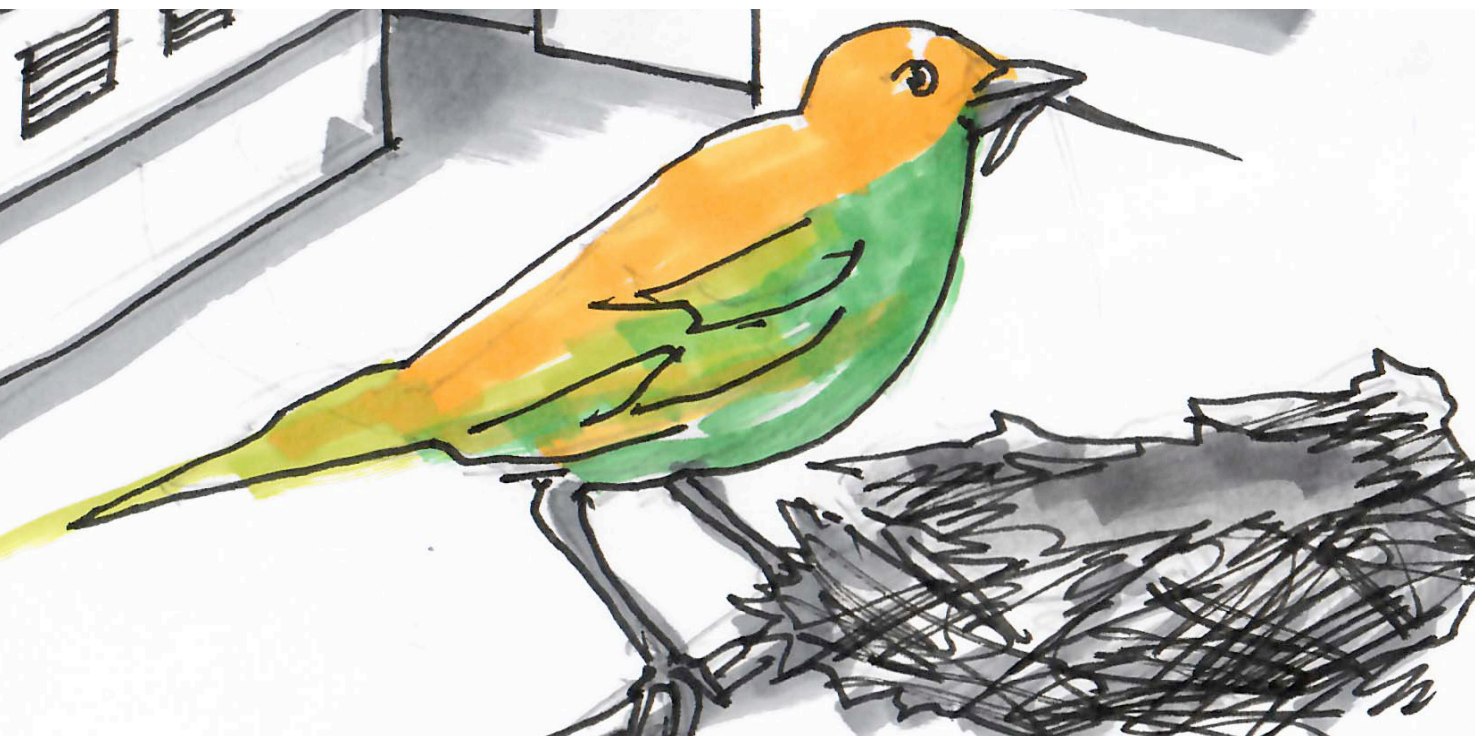

Nde yahi haa juuti, Doktoor mawdo oo arti
doon, rewindaade golle Doombel.
O yuurnitii no Dommbel fuddorii
golloraade nii, o tawi ina doftii laawol.
Caggal jodnde mabbe kambe dido, o noddi
joom wuro e wondiibe mum.
O siimtani dumen golle peewde de
Doombel gollii dee hakke no moyyiri.
Yeewoowo cellal banndu mum, fotaani
subaade cafroowo dum, cellal woni
dow fof.

Yonta mbaylaari : ñeeñal sonndu

Nedɗanke sikkata ko kañum jolni
mbaylaari, tee ko kam tan anndi ɗum.
E nder daartol aadeebe, ina wi'ee wonde
mbaylaari fudɗii feeñde ko to Orop.
Leydi Anngalteer, ko toon isinaaji pudɗii,
ellee, e teemedannde sappo e jeenabiire.
Ndeen ne dee, kulle ina njoginoo peeje
mumen mbaylaari gila ko booyi.
Ngol ɗoo ciimtol, maa hollu en wonde
mbaylaari kulle ladde na woodi.

Mbaylaari ko golle badirteede kuutorde
tan, haa neddo daña sago mum.
Nde aadeebe njahi ndee haa peññini
ganndal njamndi e jayngol, mbaylaari joli.
Aadi fudforeede fof, maa taw,
ko mbaylaari cañu bagiiji e nder isinaaji.
Duum noon, fuddii ko Orop, walla ndeen e
leydeele funnaange, hono Siin.
Kono, gila dawaa-dawi, colli cabi kam na
caña cabbuli joodfi, haa hannde.

So a yi'ii sonndu sabru na waɗa sabbundu,
mbi'ataa ko ɗum nedɗo.

E cebameeje cate koyle, walla gawde e
goonaade ko heen waɗata.

Sabru ko sonndu ñeeñɗundu no feewi,
ndu subtoto ledɗe ɗo sañata sabbundu.

So ndu dañii, ndeen ndu fudɗoo naatande
yiilaade ko sañiri sabbundu nduu.

Kala ɗo koon huɗo waawi wonde, cabi ɗii
njiitoyat toon.

Sabbundu nduu noon, di keewi dum
sinndude ko e lekki mbadki gi'e.
Tawa eki tiimi e ndiyam, di ngadoroo sañde
heen naatirde ndee.
So gasii, di ndewna heen ko heddii koo,
damel sabbundu ngel junnitoo.
Duum doon fof noon, ko ko nannditi e
ñeeñal mbaylaari aadeebe ngal.
Karallaagal sabru, ina feeña gila e jiilagol
nokku oo, haa sabbundu sañee.

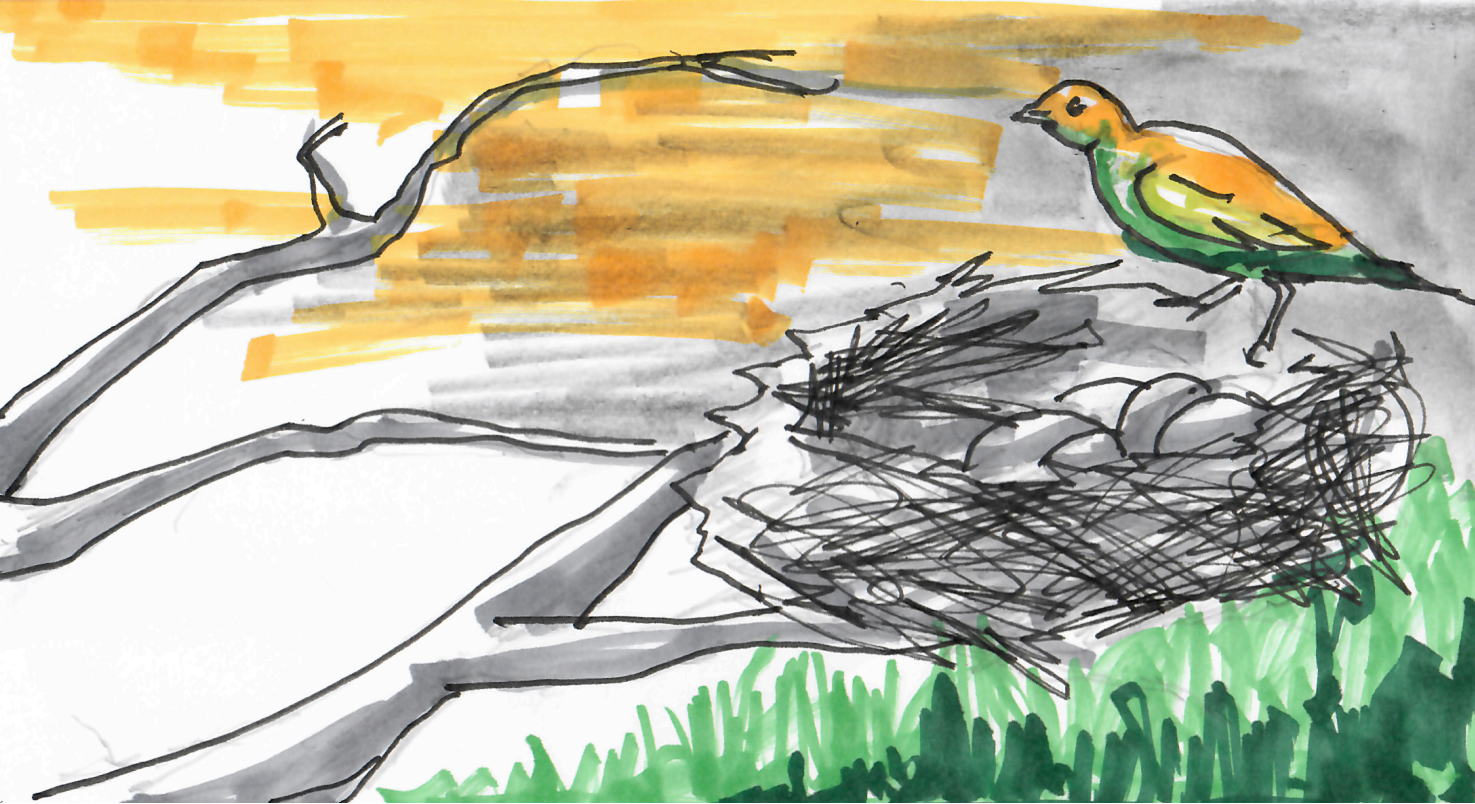
So di naatanii sañde, wordu nduu ina
wallita e addude hudo hecco.
Didi dii fof ndiwat, wooturu kala bannge
mum, di dabboya hudo e ledfon.
Heen wooturu fof, nata ko yetti koo,
e hoggo mum.
Ndu wuufa, gila toon, diwda heen,
haa adda do sañetee sabbundu doo.
Ellee noon, ko sabru rewru nduu sañata ko
di ngaddata koo.

Ko goonga noon, colli ngalaa masinjaaji,
kono ko mbaylaari tigi di ebbata.
Anndi, mbaylaari nafata tan ko waylude
gede, na huutoroo e nguurndam mum.
Ndeen noon, aadeebe na kuutoroo
masinjaaji, kulle ne kuutoroo peeje mumen
dana.

Kono noon, fof ko maanaa mbaylaari tan
ɗum waawi siforeede.

Ko cabi mbaɗata koo, colli e kulle godde na
mbaɗa hono ɗum.

Cañgol sabbundu cabi ne, wadira tan ko
faa haaju humtoo.

Faandaare ndee fof, ko haa dewel ngel
waawa jibinde tawa bonnaaka.

Ko duum wadi, korwal sabbundu do
naatirtee doo, ngal junnitto.

Duum ko woto ndiyam tobo, walla ko iwri dow,
waaw naatde heen.

Kadi, cebam catal ngal, nafata ko woto ko
teddi waaw nabbude heen.

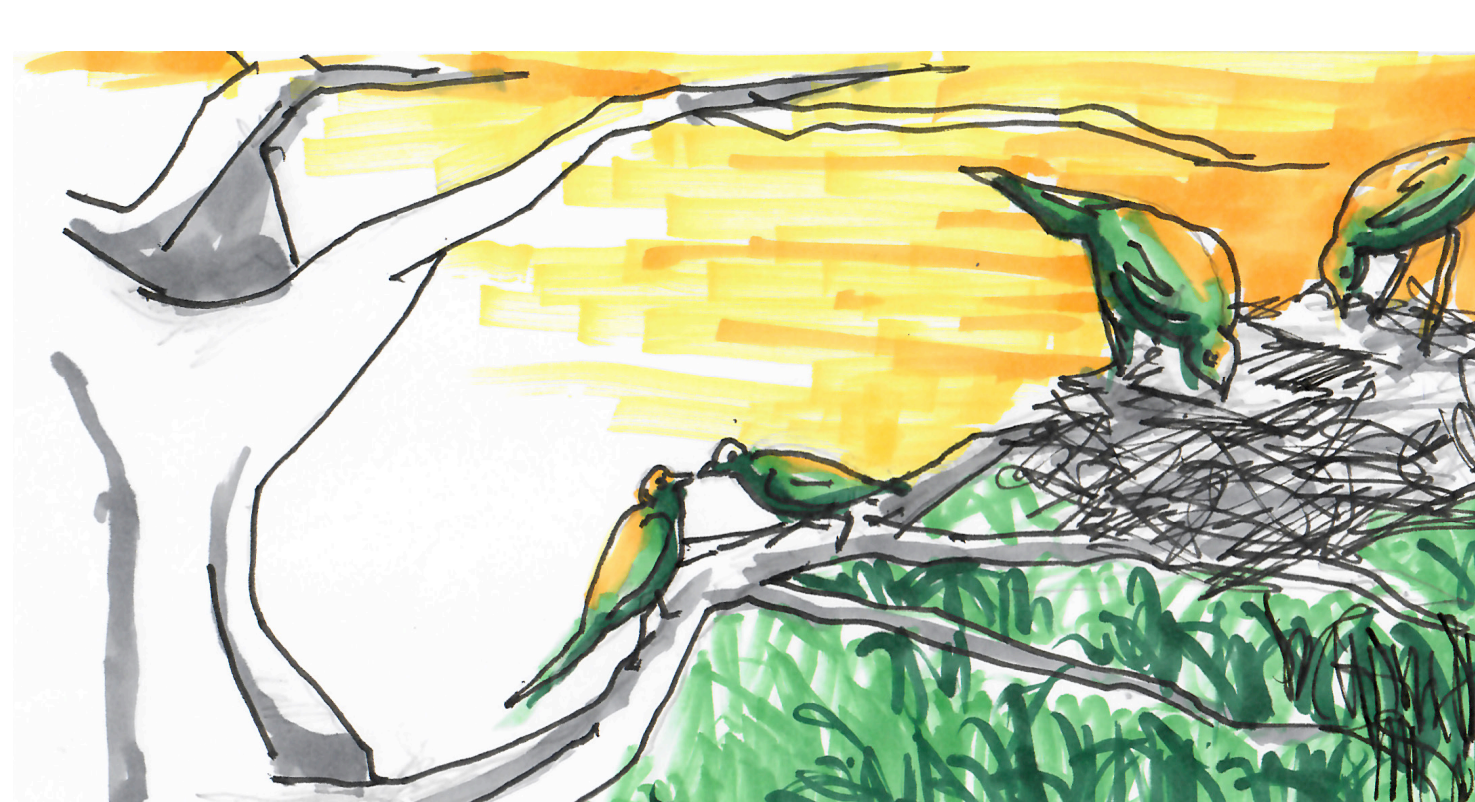
So na fuddoo, ndu fiilat hudo e cebam
catel ngel, haa tiida.
Caggal duum ndu maha suudu woofordu,
do boccoode dee ngonata doo.
Doon, e ne'aande hee, dum sañee haa
tiida, teenja, sukka.
Hankadi noon, sabru nduu fuddoo sañde
faara dow, ina logga e catal.

Colli cabi meedii haaldude, di mbi'i :
« Eden yettida feere enen kala.
Feere ndee, ko wadde haa elooji e
gaadaadi kortoo ñaamde boccoode men.
Tawa kadi sukaabe yimbe, aynaabe bee,
newantaako dumen sabbitde cabbuli men.
Kodden ne, enen fof, tawa eden njoñondiri
e weendu wooturu. »
Di mbaɗɗi : « Jooni noon, en peccat golle
dee hakkunde men.

Worbe mawbe bee, kamen kam, yo keed e
addoyde kudooli e leddon.
Sukaabe jibinaabe rowane bee, yo be ngon
hikka maneebareebe men.
So ko kabirde dee ngaddaama, be mballa
neeniraabe mumen bee e sañde.
Rewbe bee ne, hono yummiibe bee,
been ngonata sañoobe tigi rigi bee.
So ngal doo ballondiral wadii, ngonaten ko
e maanaa doggol golle mbaylaari.»

‘Doon, ko adii fof, cabi gori dii mbi’aa yo
njah njedoyoo.
So njedoyiima, yeewa, kebtina cate burde
dee haandude e sabeede.
‘Be mbi’aa kadi yo be mbaɗtu hakkille e
burde joñondirde dee.
Cabi dewi dii mbi’aa yo di yeewoy do
kudooli kecci buri heewde.
Wi’aa ko yo golle dee fof mbaɗe doggol,
ɗum jukkondira.

Cabi puɗɗii golle, ina kaalda, ina pewjida,
gooto fof jaggi golle mum.

Di mbadi doggol golle : worbe na ngaddoya
kudooli, rewbe na caña.

Sukaabe reenoobe bee, so huunde wodnde
dillii tan, be ngona e seednude.

Oon sahaa, fof ndiwda, njuuroyoo e dow
ledde, haa deeyre arta kadi.

Ko noon di ngoniri, edi caña, edi pooftoo,
haa golle dee peewi.

Cabbuli cañaa, mbaɗaa haa njoodi,
gila to piilordi haa to naatirɗe.
Nde ɗum gasi, rewɓe mbi'aa hankadi
yo ndammboyoy haa boccina.
Cabi gori e cukaaji ɗii, ɗiin ne mbi'aa
yo njuurnoyo luuraaje ledɗe.
Sabu luuraaje ledɗe weendu ɗee, ko toon
baaji buri heewde suudaade.
So ɗi ngonii toon haa booyi, ɗi mbaɗta
nande dille cabi ɗii.

Oon sahaa noon, laadooje dee ngannda
hankadi cabi dii boccinii.
Ede mbaawi rewde e ledde sara leydi
njoorndi dee haa njettoo cabbuli.
Duum addanta cabi dii subaade ledde
burde wonde e hakkunde ndiyam.
Deen, mboddi heewaani badaade de,
tee ede njiimi e ndiyam kadi.
So gaadaadi njidii arde haa e caton kon,
di keewi ko yande.

Wadi dūm noon ko caton dō sabbaa dōo na
cebtindii, na leefi.

Ko nii woni no cabi ndeenirta cabbuli
mumen, e kodorle mumen.

Aadeebe golloobe bee e isinaaji mbaylaari,
buraani colli cabi waawde golle.

Tee kadi, eden nganndi ko cañgol colli cabi
adii mbaylaari aadeebe.

Kadi, baawgol nanngondirde yoo baawgol
reende, fof na yahdi heen.

Wadi sahaa gooto, ngaadaada etii
ḡabbude e heen catel cabbangel gootel.
Nde ba arii haa e cebam, teddeendi mabba
nawori ba, ba yani.
Cabi dii ndenndi, ngonni e sirkude, na ciika haa
ba faati do goddum.
Ngol doo tinndol holliri ko wonde
mbaylaari e ñeeñal ko Alla jogii.
Aadeebe e kulle, gootel kala e bannge
mum, na jogii heen gedal.

Ce livret décodable gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN